

INTRODUCTION

(PILIGU)

Dunia zaa, shikurubihini mini ban wuhira zaɗdila Wikipedia n-tumdi tuma be bɔhimbu mini wuhibu ni. Dinzuɗu tinima karimbanima, shikurubihini ni tooi birim bee ka be niɗ zee Wikipedia zuɗu, bee ti ni tooi zaɗ Wikipedia n-wuhiba baɗsim din mali anfaani zaɗ jendi lahabali wuligibo mini lahabali baɗsim, ti ni tooi lahi zaɗli n-wuhiba zeman’ ɗɔ baɗsim parisi Kaman tehizilma tehibu, Alizama dibu, laɗim gbaai. Bɔhimbu yayili kam puuni, shikurubihini ni tooi zaɗ Wikipedia ka di nye “Tuuli zanibu” ka be yen zaɗ n-layisi wuhibu baɗsim yay’li. Ti sɔɗ mi y aba ka be tumdili vienyela ni haɗkali.

Karimbaɗsi yayili ban be Wikipedia zuɗu niɗ suhupielli pam ni be zaɗ resource ɗɔ n-pahi Wikipedia karimbu karinduri puuni. Wikipedia bɔhimbu karinduu puuni nyela din yen sɔɗ le karimbanima baɗsim ka be baɗ Wikipedia ka zaɗli gohi UNESCO lahabali wuligibo ni baɗsim karimbu mini wuhibu yayili.

Di tuuli yayili ɗɔ, ti malila karimbanima adaka di mini baɗdiba baɗsim lebu din jendi shikuru yayili ni karimbanima yeltɔya tingbana ata sheɗa dini gahim pii. Baɗsim yayili ɗɔ nyela din yen sɔɗ karimbanima ka be wuhi lahabali gahinda wuibu yayili zaamani ɗɔ ka lahi sɔɗ baɗsi nambu / yihibu, lahabali bobu/vihibu soya pɔhim zuɗu, ni neesim zaɗ chaɗ gaɗbu gaɗbu ni baɗsim so’tali. Baɗsim lebu ɗɔ ɗɔ lahi nyela din yen bɔ kahigibu n-ti bɔhisi sheɗa ti karimbanima ni bɔhi ti zaɗ chaɗ shikurubihini gubu pɔhim zuɗu, ni soya din yen leba ka be tooi zaɗ be nyɔri yɔ lahabaya soya ni lahabal’ din ka dihitab’li pɔhim zuɗu.

Wikipedia yili nima

Wikipedia yili nima nyela zin’gama zuɗu layiɗgu din bi yina lay’nyɔri zuɗu din kpuyi Wikipedia mini di tuzo’tuun sheɗa din kpuyi Wikipedia mini di tuzo’tuun sheɗa din mini Wikipedia tumda. Ti tumdila andunia zaa din yen che ka sokam tɔhi/pahi baɗsim kam. Ti sɔɗdila andunia yili volunteenima ban layiɗdi tumda, lahabali layimbu, kahigibu ni shikuru yayili baɗsim wuligibu ka lahi duhi ti yee zaɗ chaɗ yelmaana mini yel’gbaara din ni ti sokam yiko ka o dee/nya lahabali bee baɗsim yoli.

Wikipedia Karimbu Kariɗduu Baɗdiba

Nichole saad

Melissa Guadalupe Huertas

Vasanthi Hargyono

Sailesh Patnaik

Brahim Faraji

Soukaina Abelhad

Noemi Ticona Angles

Olga Paredes Alcoreza

Erlan Vega Rios

Imelda Brazal

Vanj Padilla

Karimbanima buku gubo ɲo lahabali

Karimbanima buku ɲo naali noli ni UNESCO lahabali wuligibo yay' ata ni yay' sheli din yuli booni Media Information Literacy (MIL) framework: lahabali bayana, lahabali zahimbu ni lahabali nambu. UNESCO nima daa zaɲla teha din nye integrated approach din yen kpaɲsi behisuɲ ni baɲsim polo Kaman MIL ni nye "di nyela zalisi din tiri bilchin'nima yaa bee yiko ka be tooi nya / dee lahabali, n-labi yihi lahabali, m-baɲ lahabali ka zaɲ li tum tuma, n-zaɲli nam bee n-wuligi lahabali boba ni yaya ka di nyela yel'muy'sira saha, aadalchi ni vienyela soli zuɲu, m-pahi tohi ninsalisili, baɲsim ni zileli tun'tumsa. Ti mali dihitabli ni baɲsim din yen tab'soɲ shikurubihi Wikipedia zuɲu nyela din yen soɲ ba ka baɲsim din yina MIL baɲsim yayili maa.

Karimbanima buku ɲo nambu/malibu ni, di zaɲla mara / zalisi din yi Understanding by Design yay'li n-layim bohisi ka bo kahigibu ti li. Module kam yayili malila niasuma n-ti karimbanima ka lahi nye din yen soɲba wuhibu shee ka be nya baɲsim sheli be ni bora.

Ti kpuɲi sohib'suma din yen soɲ karimbanima ka be zaɲ be maɲmaɲ milinsi ni baɲsim zaɲ chaɲ Wikipedia tuma polo. Teha bohisi ni tuma ni soɲ karimbanima ka be bo baɲsim pal aka zaɲli n-gohi be wuhibu she tuma ni milinsi.

Lala wuhibu so'pala ɲo nyela din chaɲ ti naai noli ni kariɲbaɲsim taachi ɲo:

- Ti dihitabli ni shikuru yayili wuhibu nema nyela din mali nuu timbu ni karimbaɲsim vielli tibu n-ti sokam ni nuutimbu baɲsim tohibu ni soɲdi karimbihi ka be yigsina n-ti nye zaamani tabibi baɲdiba.
- Ti lahi mali dihitabli ni karimbihi bohimbu vienyela dolila be maɲmaɲ yi ti mali yaa wuhibu mini bohimbu shee ka lee nyeri soɲsim be karim banima sani.
- Ti lahi mali dihitabli ni sokam ɲun yi boba ni yaya na mali soli ni be pahi bohim baɲsim ti tuma yayili ɲo.
- Ti mali nintiyili n-ti dundɔɲni baɲsim ni milinsi ka mali nia ni ti tuma ɲo nit u ni dundɔɲni baɲsim bohimbu tuma nema gba pahi wuhibu shee ti kariɲduri ni.
- Ti lahi mali dihitabli ni shikurubihi berisuɲ nyela din kpaɲsiri bebaɲsim bobu ni be daadam sili ni salo zoobu polo.

A ni yen zaɲ karimbanima gubu buku tum tuma shem.

Baɲsim sheli din be karimbanima gubu buku ɲo ni nyela din mali lahabali/baɲsim din nye Wikipedia yili nima ni nam ka di lahi kpuɲi sohib'sheli din ni tooi lebi ti yay'bobgu. Di yila Wikipedia zalisi ni na, so gura, sabbu din yi Wikipedia, di yiɲ nima, ni di tum tumsa. A ni tooi nya di maɲmaɲ lahabali ɲo yibu sheena ni baɲsim yay'sheli din yi kundivihira yay'li na.

Karimbanima gubu buku ɲɔ nyela din deei shehira gbaɲ Wikipedia tuma yiɲnima sani ka di yi **Creative Commons Attribution – Share Alike 4.0** International license. Dɔ wuhirimi ni a mali soli ni a yaai, a tari / wuligi n-tayi, ka lebigi lala baɲsim / buku ɲɔ a ni bɔri li shem din dee yi niɲ ka a bɔ soli ban sabi lala baɲsim ɲɔ sani ka lahi zaɲ lala **Creative Commons License** n-wuligi a toɲino bee a tohibu.

Navigation Key

Tuma adaka

Tuma adaka ɲɔ wuhirila tunnsheli din bɔra ni di bɔ baɲsim/wuhibu, yayili kam din be buku ɲɔ ni malila zaɲ'yini. Karimmi zalisi ɲɔka zaɲ takarigbaɲ kuma yay'li ɲɔ n-yaai a sabbu niɲ a yi bɔra. A yi mali karimbanima buku ɲɔ tumdi tum aka di nyela bɔhimbu zaɲu, a mali layiɲgu din gahim ni a zaɲ a tuma n-wuhi ba.

A lahabali

A lahabali adaka ɲɔ boonila sokam ɲun kam mali kɔrisi ni o deei lahabali mamaɲa aɲ jendi wuhibu yayili, ti yen labimi n-yuli lala yayili maa.

Plug into Education Box

“Zaɲ gohi kariɲyayili” adaka nima ɲɔ wuhirila baɲsim yay'sheli din chaɲ ti jendi karimbaɲsim taachinima bee wuhibu so'chibsi. Zaɲmi lala lahabali ɲɔ n-bɔ gyhibu gɔhibu n-ti baɲsim wuhibu yay'sheli ni a wuhibu karimbu mini bɔhimbu saha.

Annex

Annex ɲɔ nyela yay'sheli din mali wuhibu so'doligu shehiranima ka di ni tooi sɔɲa kpuɲi so'chibsi n-sɔɲa shikurubih. Labi lihi wuhibu sodol'gu maa pɔi ka naan yi tum a kpaliɲkpaa tuma ɲɔ.

Training in schedule

Socializing your learning

(A bɔhimbu milinsi)

Hali ya ka a yi be, a yi bɔhim Wikipedia baɲsim ni a zaɲli m-pahi a wuhibu mini bɔhimbu kariɲduu ni, a nyela ɲun pahi baɲdiba yili ban pahi bɔri so'chib pala din yen kpaɲsiri bɔhimbu toontibo.

A yi nyela ɲun mali baɲsim ɲɔ ka di nyela baɲdi so'sani ka a doli n-nya li, din ɲuna a local facilitator ni yeli a a ni yen zaɲ baɲsim bee a tehi mini a yiɲ tumanima (E.g facebook group, module course, Discort channel) n-niɲ sheli zuɲu.

Baɲsim lebu/deebu ɲɔ saha, a ni wuligi bee n-zaɲ wuhi a toontibo a tuma maa polo zaɲ chaɲ module yini kam puuni.

A nyela ɗun yen bɔhim a kɔ, dinzuyu doli/kpuyimi teha din do gbunni ɗɔ ka di sɔŋ ka bɔhimbu maa ku salo bukaata.

- Bɔmi a kpee ɗun gba mali kɔrisi ni a yeligi o yem/baɗsim Wikipedia zuyu lahabali wuligibo ni lahabali milinsi, bee tabibi sol'zuyu. pumi saha bakɔi bakɔi n-vihira ka mali a bɔhimbu baɗsim maa n-wuhiri salo, sɔŋmi ya tab aka yi bɔ kahigibu n-ti yel'tɔya zilisira, bee ka yi kpe baɗsim yay'li maa maɗmaɗ puuni sheli yi suhi ni yu. Zaɗ chaɗ module 3 bahigu, yi ni tooi layinda goli goli n-tuyi yi bɔhimbu ma aka lahi pahiri tɔyino/baɗsim Wikipedia zuyu nangban-yini.
- A yi be social media zuyu, bɔmi dab'sili sheli a ni yen tooi zaɗ a bɔhimbu maa bakɔi maa ni n-wuhi salo, zaɗmi a tehi a wuhi salo, sɔŋsim yay'sheɗa, ka tag ti @wikipedia Edu. Twitter zuyu bee @wikimediaEducationTeam facebook zuyu. Ti ni yu ni ti nya a chandi bee a toontibo milinsi.

1.1 ANFAANI DAN Bɛ SOLI ZAD JENDI LAHABALI BɔBNI

Ti tehimi duniya sheli shikuri bil'kam ni o nya baɗsim kam o ni bɔra ni o bɔ ka di sɔŋ ba be bɔhiombu shee.

Zaligu din wuhiri sokam ni mali soli ni o duhi o yee bee o tɔyisi o ni mi shem chemi ka bilchinima baɗdi duniya sheli be ni be, ka tehi tehiwɗy'la bee saawara zaɗ jendi bemaɗmaɗ polo ka di he ka be sa nye sɔhibieyuni baɗdiba. Di lahi sɔŋdi ba ka be zabri ninsal' nima jilma ni be dariza polo ka lahi mali nuu timbu bihigu toontibo polo ti ʒileli puuni. Salo soli ɗan jendi yee duhibu chaɗmi ti goli yee duhibu ka baɗsim deebu. Di dibaayi maa chanimi ka vari taba.

Zaligu ɗan wuhiri ni sokam mali soli ni op dee lahabali be wuhiri ni sokam nya/wum lahabali o ni bɔra. Sala bee niriba yi be nya soli bee n deeri lahabaya (ka di nyela shee a yo liyiri ka naa nya/wum neetiweki kalin si bee lebgimsim ʒilinsi/kalinsi) din ni che gaɗbu din pun be ban ka yee pahi bee n-furi. Ti yi bɔri zoobu ti ʒilieli puuni zaɗ Jendi ti talahi ka mali anfaani ni ti labi neei bee tib o so'pala zaɗ Jendi ti lahaba wuligibu and lahi kpaɗ si ti karimbihi tabibi so'chib pala.

Wula ka ti yen pili n-sɔŋ ti karim bihi ka be tooi vihi bo baɗsim muna tabibi kpanjogu ni, n-zaɗ li di anfaani ka lahi sɔŋsiba be baɗsim bɔbu shee? Lahabi bɔbu tabibi kpanjogu ni piinima ni bɔ ka a lee bɔri ni a baɗ, bɔhisi bɔhibu bee yelikpani sheɗa a ni bɔra ka lee doli soya din yen che ka a paai lahabali sheli a

ni bɔri maa. Wikipedia yoorila soya zaŋ jendi lahabaya deebu/ wumbu ka di ka sayisayi bee yeligola ka lahi ti bilchinima yaa ni soya din ni sɔŋsiba lalabaya deebu mini wumbu bɔba ni yaya.

Yayili ŋɔ, ti yen vihimi n-nya Wikipedia ni yen tooi tab'sɔŋ karimbanima mini karimbihi ka bi tooi deeru bee n nyari lahabaya.

Daliri diŋ wuhiri ni Wikipedia nyela so vielli dim kpaŋsiri lahabaya nyabu bee bɔbu.

Wul ka ti yen gu ka tui Wikipedia.

Zaŋmi a maya n-wuhi a karimba tab'layim gahindili ŋɔ ni ŋuni n-lee nya?

A teha puuni, wula ka di kpa talahi bee m-mali anfaani ni a bɔ lahabaya soya baŋsim zaŋ jendi a karim wuhibu yayili?

1.2 Bɔ n-lee nyɛ Wiki?

Baŋsim bɔbu soya pam beni ni tabibi luya pam tooi mali bachi ŋɔ “Wiki”. Gabbu bee biɛhiŋ zaŋ jendi wiki gbunni ni nyɛ sheli, ni lala tabibi yaya bɔbgu ŋɔ za ani mali wiki m-mayisiri taba. Di ni tooi niŋ ka ti shikuriti mini ti yayaya gba ka tin a min zaŋ wiki n-niŋ anfaani.

Hawaii an zuliya puuni “Wiki Wiki” gbunni nyela “yomyom”. Lala bachi ŋɔ daa yimina n-buyisiri tabibi yayi sheli diŋ sɔŋdi niriba bee salo ka bɛ tɔhiri bɛ yem bee bɛ hankaya yomyom.

Wiki sɔŋdi ansanza nima ti ʒileya puuni ban maani ban tɔhiri sabbu lahabaya nangbayini. Bɛ booni la wiki gbaŋ yayigaŋala “Wik Peeji”. Amaa Peejinima ŋan layim/bee n-galisi ka di nyela di gohigohi la neetiweeki nima ka bɛ “Wiki”. Wiki tuma nyemi di namdimi, ka lahi zɔriginli inteneeti puuni ka lahi tooi sɔŋ m-bɔri lahabaya.

A lahabali

Amii “Wiki” bemi ka “Wiki Pedia” la?

Aayi. Lahabaya yay yay ni neetiweeki pam boli bɛ maŋa “wikis” amaa ka bɛ mini Wikipedia baŋsim yaɛili bee wikimedi ŋmana bɛ kperi tab'ni.

Tumanima ŋan mini Wikipedia tumda bela Wikimedia foundation yayili ŋɔ www.wikimediafoundation.org

Wiki nyela tabibi tuunsheli din tabiri sɔŋdi layim gbaai-ka di anfaani sɔŋdi bipola ʒaamani ka lahi che ka bɛ leeri bilchiin maya.

Vihigu puuni, layim gbaai gbunni nyeri, salo bee niriba yi layindi gbaari shaawara bee n-layindi tumda ka bɛ niya nyɛ niya yini, amaa di lee bɔri anfani baŋsim pam. Layim gbaai/n-tum wuhibu yi yen niŋ tabata, di tu ni zaŋ ‘pam zaŋ kpa tibli gbulsibu, bɔhi maŋa bɔhibu, shaawara gbaabu, piiri tuma n-tiri

nyaandoliba ka be tumda ka di zaa niya nye niya yinsi soya wula ka a yen kpuyi n-nam layim tum a kariñ duu wuhibu puuni?
Zaŋmi a tieha n-wuhi a taba layim gahindili ɲɔ puuni.

1.3 Bɔ n-lee Wikipedia?

Wikipedia nyela pɔhim zuyu baŋsim yayili din sɔŋdi wuligiri baŋsim kam ka yori kani. Salo ban mahi milin si n-layindi nangbanyini n-sabi rili ka di pala be deerila yori. Dun kam ni tooi kpe internet zuyu ni tooi sabi bee m-mali baŋsim yayi'sheli niñ Wikipedia yayili ni gbaayihl luyushɛɲa maliniñ maa malila di zalisi bee m-mali tariga ka di myɛla di yen gumi ka tayi sayingu.

Wikipedia oilia January15, 2001 hali ni zuɲɔ, di zoosim anduniya zaa wuhirimi ni din n-na mali salo yayili galisim, saamba ban kalinli yisi 1.5 billion n-kaari bee n-kperi Wikipedia puuni march goli yuuni 2020 puuni sahasheli ti ni ʒiya ɲɔ, di malila baŋsim yaya yaya din kalinli yigsi million pihinu ni Anahi (54 million) baŋsim yaya yaya zuliya bee bala din gari kɔbsita (300 languages) amaa ka silimiinsili baŋsim tɔhibu/nambu yayili mi yigsi mi nye 6,133,962 million, ka goli kam puuni ban tɔhiri baŋsim/hankali Wikipedia puuni mi nye ninvuyu tuhi kɔbgu (100,00). Wikipedia yoomi soli n-ti sokam ka lahi nye yoli.

A lahabali

Bɔ n-lee nye “ Yoobu gbumni” baŋsim yoobu (bee baŋsim din nye yoli) nyela baŋsim sheli nira kam ni mali soli ni o bɔ bee n-zaŋ tum tuma, n-lahi zaŋ tum tuma bee n mali bukaata, ka wuligili ti salo ka di ka muɲisigu bee zlkpana bee yel'gola

Wikipedia nyela kariñ baŋsim yoobu yayili (open educational Resources) ʒin'gama layin sheli be ni boli UNESCO vihigu puuni wahiya karim baŋsim yoobu nyela din wuhuri karimbu mini wuhibu ni vihigu yayili nema din yi pɔhim zuyu bee yay'shel na n-zaŋ ti salo bee be ni yihishei na ka zaligu sayi tili ka di be sayiti yo ka deei zaŋ tum tuma, biehigu tooi tayi deei sheli ka sheb' gba ni tooi wuligili gili ka yori kani bee ka di ka mayisigu yuuni, 2019, UNESCO blaa sayi mi deei hankali bee pahigu din yi karim baŋsim yoobu yayili (OERs), n-daa kpaŋsim anduniya zaa tingba zuɲulananima ni be tab'sɔŋ ka zaŋli tum tuma lahi zaŋli ka di sɔŋ karimduri bɔhimbu.

Ti yi zaŋ karim baŋsim yoobu yayili m-mayisi daadaa lahabaya wuligibu yayili, a ni nya ka karim baŋsim yoobu yayili mali anfaani pam. Tuuli, layidibo pam dibu dii kani a yi yen mali wuhibu mini karimbu yayii nema.

N yi, di lahi tiri karimbanima soya ka be mali li kuri bukaatanima yoli, ka be tooi n-zaṅli mali wuhibu nema kam ka muɣisigu kaba bee ka lahanli bee zabu pabu kani. Di bahigu wuhibu so'chibsi ṅan jendi karim baṅsim yoobu yayili chemi ka zaya be baṅsim mini bɔhimbu mini wuhibu nema ni ka ṅo sɔṅdi bihi zaamani baṅsim ni tabibi yayili baṅsim.

Baṅsim mi pahi so sheṅa, Wikipedia yilinima yayili, ti nuu timbu zaṅ shaṅ di layimbu ni, ti pahigu zaṅ chaṅ UNESCO anduniya layingu zaṅ ti Corona doro labsibu (Covid-19) response.

Tuma

- Wuhibu nem'bɔnima ka a tooi mali wuhira a kariṅ duu puuni?
- A yaa tooi jendila copiright nema ?
- Zaṅmi a haṅkali n-tini anfaani nima bee nyaanlaba din be karim baṅsim yoobu yayili ka di vieligi a wuhibu nema.
- Zaṅmi a teha n-wuhi a taba layingu maa puuni.

1.4 Niriba tehabieri zaṅ kpa Wikipedia polo

Ti mini karimbanima puha yoobu ti tuma sheli anduniya yaangizuɣu, ti wum tehibie'sheṅa niriba ni mali zaṅ kpa karimbanima gbunya vili ni vi ni be zaṅli ku bukaata. dinzuɣu ti yen lihila di bela ka to n-tee lala tehabieri maa.

- Sokam ni tooi pahi o teha Wikipedia puuni ka ziya ni di nyela dede. Niriba teha bee haṅkali dii bi kuri buchi bee Wikipedia be sayi tili. Tɔhigu kam din yen tooi pahi Wikipedia puuni tumi ni di mali shehiranima din dihitabli, di mi yi ti niṅ ka nagbankpeeni bee zilsigu kana, lala teha bee haṅkali ṅo tumi ni di sabi sɔṅ. Nira yip ahi Wikipedia puuni ka di bi doli zaligu, lala pahigu maa nyela Wikipedia vihiri ba nyela ban yen yihi li/ nyahi li
- Wikipedia dii be jendi mali ban suli bee ban lihiri di mali niṅ. layingu n-kani n-ni tooi ṅme nyogu n-su Wikipedia. Baṅdiba ban mi Wikipedia soya n-yuuni di mali niṅ soya zuɣu. Ban tumdi Wikipedia tuma yoli ṅo n-su di vihibu mini di layingbaai tooi yirina ka be ti naan sayiti mai niṅ. Wikipedia tuma yilinima mali nie pahiri be yee bee haṅ kali mali niṅ sheṅa ni di yi ti yen birigi zaligu.
- Wikipedia kpehiri shikurn bihi gbunyaɣili, di ni tooi lahi che ka be zu baṅsim bee haṅkali. Di yi niṅ ka shikurubihi yi baṅ kahigibu din be Wikipedia puuni, di ni sɔṅ ba ka be tooi niṅ vihigu be maṅmaṅ ka di nyela be

pilila encyclopedia. Wikipedia ni tooi soṅ n-lɛbigi shikurubihi baṅsim bee ku sayi zu'su haṅkali bee baṅsim.

- Pahigu bee mali niṅ Wikipedia puuni ku lahi tooi labi niṅ bee n-labsi. Hankali bee baṅsim Wikipedia puuni tayirimi ka lahi ni tooi mali niṅ sahasheli kam. Haṅkali pala bee baṅsim pala Wikipedia puuni ni tooi nyahi bee labi niṅ mali niṅ zaṅi kurili gba ni tooi lahi sayi dee Wikipedia puuni. Lala mali niṅ deerini lala yayili ma aka sokam mali soli ka o ni tooi vihi di taarihi ka di nyela o yulila so'bɔbgu zuyu.

Plagiarism (baṅsim zurili)

Di ni tooi niy ka a karim Batali puuni, yela na min paagi a zaṅ yendi plagiarism polo, so sheṅa a ni daa kpuyi n-soṅ a karimbihi ka be zo'n-yi plagiarism ni.

Plagiarism nyela a zaṅ so'baṅsim bee o haṅkali n-ti salo Kaman a dini la, zaṅ jendi be baṅsim bee zuliya yeltɔya ka di nyela a shala da bee a be she da. Wikipedia bi sayi ti haṅkali zubu. Vihiriba ni nyahi li, ka kpaṅsili bee m-mali niṅ be m-pahi haṅkali bee baṅsim di yi ti niṅ ka be nya plagiarism yayi sheli.

Baṅsim deebu/bɔhimbu zaṅ jendi plagiarism Wikipedia puuni ni soṅ a so'pala sheṅa n-gu ka tayi a karimbihi.

Plagiarism (baṅsim zubu) Wikipedia zuyu kpuyiri soya Kaman:

- a kpuyi/yaai so' baṅsim bachi ni ni bachi ka tayibu bela be luy'sheli a ni kpuyili lima aka be suhi soli be ka be boli o yuli shehira yayili maa.
- A yaai so haṅkali ka be zuhi o luy sheli di nit u ni a zuhi o bee n-boli o yuli.
- A kolim so' haṅkali a maṅmaṅ zuliya ni ka be zuhi o bee n-suhi soli o sani bee vihigu shehira yayili.
- A yai so haṅkali ka boli o yuli amaa ka di bi doli luy'shelui din tu ni doya ka ne pasi Kaman so' ni yen karim ka baṅli shem.

Tuma

Wikipedia ashili bee taarihi

- Bɔhimi a taba tɛha sheṅa be ni mali zaṅ shaṅ Wikipedia bɔhimbu yayili polo.
- Piimi tɛha maa zaṅ'yini m-bo kahigibu bee neesim ti lala tɛha maa. Di yi nyela ti na be bɔhim li mi kpe, bɔhimi a taba a lyingu puuni.

1.5Bɔ zuyu ka a mali Wikipedia tumdi tuma.

Pumpaṅɔ ti ti pa to n-tee niriba tɛhaberi zaṅ jeendi Wikipedia ṅɔ saha pa paaya n inti wuhi ka bayisi soya din wuhiri ni Wikipedia nyela baṅsim yay'kpeṅ. Ti yi ti tehi wuhibu mini bɔhimbu nema ti mali kuri, bukaata ti kariṅduri puun, wula ka ti

zahindi ti tumtumsa. A yi ti chaŋ ka a tɛha ti gbaai bukunima, encyclopedianima, takaragbana ni wuhibu mini karim nɛma din pahipahi, bɔ shee ka a ni bɔ? yay' sheli ti yen kpe nɔ, ti ni wuhi soya bee dahirinima biɛla din tu ni a zaŋ Wikipedia n-pahi a karimbatali kpanjogu ni ka diu sɔŋ karimbihi baŋsim bɔhimbu.

- Wikipedia tiritimi wuhiri vihigu soya lahabali kam din yiri Wikipedia baŋsim yuyi' sheli dim mali dihitabli, ʒi di gama zuɣu ka nyɛ din yiri lahabaya wuligibu bee zaŋ wuhi salo yayili. Wikipedia vihi vihiriba layimdim tumdi nangbanyini n-yihiri yɛlmuy' sira, ka jɛhijehi li, ka lahi wuhi vihigu yay' shɛŋa din ni tooi che ka lala baŋsim maa kpaŋsi. Di yi niŋ ka yay' shɛŋa di ka dihitabli yi ka baŋsim bee maliniŋ puuni, lala baŋsim nɔ bi tu kamaata ka di be Wikipedia puuni, dinzuɣu di byɛla bɛ ni yen nyahi sheli.
- Wikipedia lahabali bɛ jɛndi be yay'yini. Wikipedia lahabali tooi zooi ka di ka di ka zaŋ jɛndi di lahabaya polo domi baŋdiba ban maani Wikipedia sabbu niŋda tooi zooi ka bɛ nyɛla yay' bɔbgu bee yay' ayi ban nɛmɛri nangbankpeeni maa. Nangbakpeeni lahabaya shee kam tiktok ni christopha culumbus gba nyɛla bɛ ni vihiri ka maani shɛŋa niŋda ka di sɔŋdi guri ka tayiri ziri bee lahabali din ka dihitabli ni lahabli sɔri yihibu na.
- Wikipedia lahabali nyɛla din mali vihigu ni maliniŋ biɛyukuto kam, ka lahi mali ban vihiri bee m-maani niŋda n-gari lahabali chuyu kam. Kalimli pishi-ni anu nyaaya (25) maliniŋ n-niŋ da. Ka nɔ wuhiri ti ni Wikipedia nyɛla din mali dihitabli .

Tuma

- ✓ Zaŋmi a haŋkali n-mayisi a taba layiŋgu nɔ puuni.
- ✓ Lahabali bɔ shee ka alee tooi bɔra Wikipédia puuni.
- ✓ Yɛla ata shɛya ani gbaai niŋ a zuɣini yay' li nɔ (kundi vihira, haŋkali din bɛ gaŋ' so hali ni zaŋ baŋsim yay' li), wula ka Wikipédia le nyɛ baŋsim/kundi vihira yayili zaŋ may' si kundi vihiri shɛŋa a karimbihi ni mali bɛ kariŋ bɔhimbu shee.

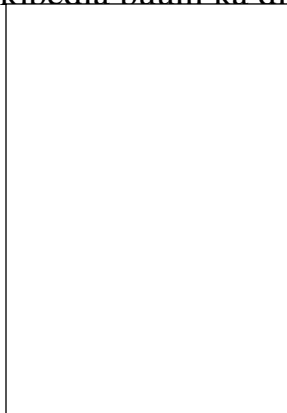
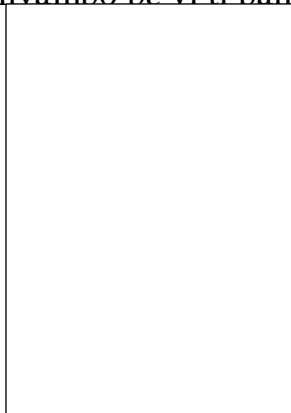
1.6 Duni n-sabri Wikipedia

A gba ni tooi! Ii sokam mali soli ni o tooi tɔhi o yɛm/haŋkli n-nam yɛm (haŋkali palli, ban tɔhiri hɛkali nɔ mi pala bɛ ni zaŋ shɛb' kpe kariŋduu n-ti le haŋkali/ baŋsim. ninvuy' shɛb ban namdi Wikipedia zugu yila tiŋgbaŋ konkɔba na ka bɛ zaŋ'yini kam haŋkali tɔhibu nyɛdin wɔligi di ko ka che shɛb' gba dini. Bɛ vihirimi

bɔri baɲsim sabiri, laɲingu baɲsim/haɲkali dundɔɲni baɲsim ka di zaa niyanima nyɛ di yɛn sɔɲsi mi. Ninvuy'so ɲun kam mali tɔy'no be pahigu Wikipedia puuni ka di nyɛla o yihila o yuli polo (registered) ɲun ka be booni «Wikipedian » bee baɲda ɲun maaniniɲda (editor).

Ninvuy'sheb ban maaniniɲda Wikipedia puuni tumdilila yoli ka ka soya lee beni n-mali nyamdi bee n-kpaɲsiri be kɔba ni. Be sheb'zayɔɲmi ti be allafee bomma baɲsim yayili ka sheb'mi be malibu malibu yayili. Sheb'maanimi niɲda ka di nyɛla be yɛn zaɲla be balli/zuliya ni di yetɔya m-pa pɔhim zuyu. sheb mi gba tɔhiri haɲkali ka di nyɛla be dihila Wikipedia niya/taachi n-tabli. Di ni n-nyɛ sokam mali soli anduniya yili zaa ni o tooi wuligi baɲsim o milinsi tariga.

Wummi ban do gbunni ɲɔ zaɲ'yino kam ni mali pahigu shɛli zaɲɔɲ be ni nyambo be vi ti nahi tɔhigu wikipedia puuni ka di nyɛla be manman hankali

Bolivian volunteer's
Journey editing
Wikipedia and
Wiktionary

A botanist from
Kuala Lumpur
contributing specialized
image to Wikipedia
Commons

Iraq volunteer
describing the
positive impact
of writing a
Wikipedia article

A Lahabali

Salo tɔhirimi tuma yilinima n-su haɲkali tɔhibu mini maliniɲ Wikipedia puuni.

Wikipedia tumtumda yi yɛli ni ka bana n-su Wikipedia lhabaya sabbu bee mali niɲ, amaa be tabrimi sɔɲdi ban vihiri ka maaniniɲda maa n-su di sabbu, salo tooi bɔhiri wula ka di tooi vihiri ka dihiri di maliniɲ tablira.

Yelmaṅli, ka ban tumda tuma yoli ṅo kɔ n-dii su baṅsim din yisi tusa zaṅ jendi bala kɔbsita yeltɔya wikipedia puuni. Di ni niṅ tom pam ni be ko tooi tum lala tuma, amaa bana n tumdi li.

- ✚ **Volunteenima** maa n-sabra, ka maani niṅda ka lahi su di dihi tabli Wikiedia baṅsim yeli, Ani tooi lahi nya.
- ✚ **Administratanimi:** nintiyili volunteenima Wikipedia baṅdiba nyela be nip ii tumdi Wikipedia tuma Kaman baṅsim yɔyili nyahibu, bee ka be kariti/guri shɛb'soli ka di nyela be gurimi ka tayiri Wikipedia.
- ✚ **Bots:** be nyela Wikipedia tuma nema Wikipedianima ni nam ka di sɔṅdi Wikipedia maaniba ka di tiri Wikipedia baṅsim diraza. A yi lihi Kaman **clue Bots NG**, di sɔṅdi n-yirihi ka labsiri bibielim tum aka di nyela dimaṅmaṅ bibielim mashininima. Bots ṅo gba nuu bi yiri chirumbu/ sariyibu ni dinzugu Clue Bot NG din bola soya maani Bot's tuma Zaṅmi a milinsi bee a baṅsim n-wuhi a taba layiṅgu ṅo puuni.
- ✚ A yin a min tɔhi bee a n-mali niṅ Wikipedia puuni, bɔ n-daa kpaṅsi a ka mali a tuuli maliniṅ
- ✚ A yi di yen nye baṅda ṅun maani niṅda, a yaa di yen dahlia yay'dini polo
- ✚ A mini Wikipedia maliniṅ baṅda gberi yi kpa taba bee n-layim luy'yini, bɔhi dininima ka a yen bɔhi ba?

1.7 Duni m-li sabri Wikipedia

- ❖ Wikipedia tumayilinima niya n-nyeli ni be zaṅ ninsalikam/salo baṅsim n-pa pɔhim zuyu Wikipedia ni-be yen kpuyila balli kam, akaya ni ta-da, taarihinima bee kurimbuni ha yeltɔya ni din pahi pahi. Saha sheli ti ni ziya ṅo maliniṅ baṅdiba be jendi ɜe n-ti yay'sheli anduniya yili. Lala jelisim ṅo layindi so kam nangban-yini ni be mali kpaṅ maya nuu timbu din yen bɔ tilaa ti yelmuɔ'sira. Tilahi maa zaɔ'yini n-nyɛ di dɔ sɔṅsim n-ti salo ka be baṅ Wikipedia tum aka lahi kpaṅsi ṅuhn kam bɔri ni o gba pahi tɔhira. Wikipedia tuma yili malila be daatali kpani din nye sɔhibiɛyu ni tilaa ka be boli **“baṅsim pirigi dede”**
- ❖ Baṅsim pirigi dede: Wikipedia tuma yili malila be so'chib din wuhira ni: Ti toontibo yen yila ti kpaṅmaṅa zaṅ chaṅ baṅsim wuligibu din oum faai gari ti timsini. Ti nil ahi niṅ sokam maraaba bɔba ni yya ka ti kpaṅsi ka she ti tinsi. Ti nil ahi bɔ so din labsiri behigu nyaaṅa kamani salo behisi din tayiri salo be n-labsiri lebgim sim nyaaya k ache ka niriba kɔṅdi baṅsim/haṅkali deebu ka lahi kɔṅdi baṅsim tɔhibu bee wuligibu.

- ❖ Brazilian banɗa **Paulo Freire** tɛha puuni o dihi table, ni ti yi bɔri aadalchi biɛhigu puuni, din ŋun a di tumi ni soya yooi tis hi kurubihi ka bɛ lɛbi banɗiba. O kundi maa puuni o yɛli ya “ ni vihiɗu nuu yi di kani, ni banɗsim shɛli bɛ say’dee shɛli ninsalimayli di bi yɛn bɛni. Banɗsim bɔrila gbrigibuni labi gburigi ka ŋɔ ni sɔŋ nisala ka bɛ tooi mali tamaha, ni tɛhi wɔyila ni yɛda n-ti salo anduniya yili ni sokam bɛhigu ni taba.
- ❖ Freire mini o taba tɛba ŋɔ kpaŋsiri karimihi kɔbani ka bɛ niŋdi vihiɗu pam lalbaya polo anduniya yili zaa.
So’shɛŋ tinima karimbanima gba ni mali ti sɔŋ n-nyɛ ti kpaŋsi ti karimbihika zooi bɔri banɗsim Wikipediamini luy’ŋan paɗi mali banɗsim lahaba ya ka lahi zooi bɔhisi bɔhibu zaŋ jɛndi ŋun nam/pili lala banɗsim maa, di anfaani ni di gbunni zaŋ ti salo ni sokam ni banɗsim dini ka bɛ che n-bahi nangbayini.
Labi tɛhi ka zaŋ a banɗsim haŋkali n-wuhi a taba yi layiŋgu puuni
- ❖ Wula tɛha ka a mini a karimbihiki lee mali zaŋ jɛndi lahabali polo?
- ❖ A kpaŋsiriba ka bɔ tooi zooi m-bɔri bee n-namdi bɛ maŋmaŋa lahabaya?
- ❖ muy’sigu bee yɛlgola dini n-lee paari ba bɛ lahabaya bɔbu shee bɔbu?

1.8 VIHI GILI WIKIPEDIA

Pumpɔŋɔ ti ni pa bɔhim Wikipedia ni nyɛ shɛli ŋɔ, ni ŋun sabrili, ti yɛn p yɛn tɛhimi n-nya ti ni yɛn niŋ shɛm n-gu ka gbubi Wikipedia ka lahi zaŋ li n-tum tuum’bɔbgu. Yayili ŋɔ ti yɛn bɔhim mi a ni yɛn niŋ shɛm n-vihi, a ni yɛn see bal’sheŋa yɛltɔya pɔhim zuyu, ti ni yɛn puli bɔŋ bɔŋ ni ti yɛnyooi lahabali bee banɗsim yayili shɛm.

SEARCH (VIHIBU)

Wikipedia malila vihiɗu adaka shɛli di yayili kam zuyu. lala vihiɗu adaka ŋɔ sɔɔdi tiriti wuhiri a ni yɛn bɔ banɗsim yay’shɛli yuli a yi kpɛhi lla banɗsim yayili maa Wikipedia puun. Wikipedia yi ka banɗsim/lahabali zaŋ jɛndi shɛli di mi ni tiri wuhi a luy’sheŋa a ni yɛn bɔ n-nyali.

BALA (ZULIYA YELTɔYA)

Wikipedia puuni mali zuliya yɛltɔya din gari kɔbshita (300 languages), din yi simiinsili hali ni tagalog.

A ni tooi vihi bo zuliya bal’shɛli kam Wikipedia yayili ka nya wɔligim mini ŋmahima ŋan be banɗsim yayili kam ni lahabali shɛli puuni mlila dimaŋmaŋ zahikpana din sayiti ka di nyɛla bɛ zuliya banɗiba ban mi maliming yɛltɔya.

YAƳA YAƳA (CATEGORIES)

Wikipedia purila yayyaya bee boṅboṅ n-tiri lahabaya bee baṅsim din mali nahingban yinsi. yayayaya ṅo sɔṅdi karindiba vihiri bɔri baṅsim ginda yelkpana nyabu yiriba a vihi yelli bee baṅsim maa nyab'li ka di sɔṅ a ka nya baṅsim ni kperi tab'ni shem.

yay'yay tooi bela lahabali yayili gbunni a yihi vihi Wikipedia puuni a computer zuyu. ayi to category yayili, di yen yihila yayi sheli baṅsim sheli a ni bɔri maa na n-kali di sheli a ni ni be ni pahi lahabali sheṅa di zuyu.

LINKS (VIHIGU SOYA)

Hyper links nyela wikipedia yay'sheli din mali dariza. Internal links layindila tumanima ka di gohi gohi taba. Internal links sɔṅdi karimdiba ka be zihigi be milinsi zaṅ chaṅ tahabali polo ka nyela be deerila baṅsim/haṅkali ka di nyela be bi yihiri wikipedia nuu. Wikipedia mini so'sheṅa din gba yihiri lahabaya na puhi yooi yooi la taba, Kaman wikisource, wikitionnary ni wikipedia ba'sheṅa ni ka external links layim wikipedia pɔhim zuyu.

Di zaa yoli, sayili na ku bahi bela baṅsim din be wikipedia yayili. A yi vihi soya pam pɔhim zuyu wikipedia puuni a computer zuyu, a ni nya kayay'sheṅa nye zay'zɛhi. Dimbɔṅɔ wuhirimi ni wikipedia baṅsim zaṅ jendi lala yayili maa pala din beni (amaa di di tumi ni di beni)

TUMA

Tummi tuma ṅo atoli/amanmaṅa

1. yoomi wikipedia bal'sheli a suhi ni yu.
2. Vihi bo search adaka ka bɔ baṅsim sheli shee din msli dariza tia ni wuhiri sheṅa.
3. Ka bɔ/bee n-kali bal'sheṅa kalinli din be lala baṅsim yayili maa.
4. Bɔmi yay'sheli lala baṅsim maa ni dahim sheli
5. Yoomi hyperlink yayili lala baṅsim maa yayili ka di sɔṅsi yeligi a baṅsim lala yay'li maa.
6. Sabimi a tɛha ni a vihi nye sheṅa sɔṅ
 - Wula soochi ka alee nya lala baṅsim yay'li maa wikipedia zuyu ?
 - Lahabali/ baṅsim yay'dini ka a bɔ n-kɔṅ baṅsim yayili maa polo ?
 - Wula anfaani n-be lala baṅsim yayili yayili maaka di tu ni a karimbihimili ?
 - Bɔ n-lee yen niṅ be yi be mili be n-nyali ?

1.9 So'sheṅa zuyu anni tooi bɔ/n-nya Wikipedia

Yuuni 2015 anduniya yili zaa daa yimina nangbayini n-yihi sustainable development Goals din yen tab soṅ ka gu m-mali yel'muyisira ti saha ṅo.

Ami lala Sustainable Development Goal ni nye sheli?

Sustainable Development Goal # 4

Booni gonnanti ni di kpanṣi sokam karimbaṅsim bɔbu din viella ka lahi kpanṣi biṣhigu toontibo n-ti sokam.

- ❖ Doro Kaman Covid-19 gba daa pahi bɔ n-labisi karimbaṅsim nyaaga, n-che kakarimbaṅsim gbarigi b-ti karim bihi.

Baṅsim yeligibu tɛhi shɛṅa Kaman Wikipedia soṅ ya n-che ka sikuruni karimbu yoli ka niṅ sama n-ti sokam ka di nyela di boola/baluigila yori, baṅsim molibu ni soṅsim bɔbu/suhibu n-ti pahi baṅsim lɛbigibu

Di ni tooi lahi nye yel'muy'sirili n-ti karimbihi anduniya yili ni be yiyen bɔ tabibi baṅsim. Shikuriti pam beni n-ka computer nima bee internet baṅsim. Di yi yen nye lala n-ti a bee a ni mi so, din-ṅuna soya beni ka a ni nya wikipedia zuyu:

- ❖ A ni nya baṅsim/lahabali baṅsim yayili kam pɔhim zuyu din ni tooi gɔhi internet, di yi nyela a computer zuyu, laptop zuyu, tangalimiya zuyu bee atangalimi pariga zuyu.
- ❖ A ni tooi lahi vooi li bee n-yihili Wikipedia yey'li atangalimi pariga zuyu.
- ❖ yay'shɛṅa internet yela ni niṅ tom (ka di nyela etwork kalinsi bee di daa n-be kiṅkiṅ), a tooi lahi vooi li bee n-yihi li kiwix, di nyela yy'sheli din yen ti a baṅsim be lahabali hali a yi ka internet (Pɔhim) zuyu Wikipedia.

Kiwix Wikipedia zuyu

Kiwix nyela yay'sheli din nye din tiri lahabali yoli din che ka hali a yi bi internet zuyu ka a nyari/deer lahabali/ baṅsim Wikipedia zuyu.

A ni tooi zali lahabali/baṅsim Wikipedia mini ti taba ni bal'sheli a ni bɔra a computer zuyu, USB, Flash drive, bee DVD ka ni tooi dee/nya baṅsim kam di puuni ka di pala a bela pɔhim zuyu (internet).

Note: A yi bori ni a kpanṣi/vieligi a baṅsim/lahabali deebu Wikipedia zuyu anduniya yili, be yihila so'pal sheli pumpoṅo na ka di booni **Kaios!**

Tuma

A maɗmaɗ buyisimi tuma ɗo ti yen teela ti maɗa so'sheɗa a ni yen doli n-dee baɗsim/lahabali Wikipedia pɔhim zuɗu bee a tangalimia zuɗu. dimboɗo ni soɗsi a ka gba soɗ a shikuru bihi be yi bori baɗsim/lahabali Wikipedia zuɗu. doli lla soli ɗo **Wikipedia.org** a computer zuɗu a tangalimiya ni bee ka a vooi li yeɗ'sheli ni.

1. Lihi bo vihigu adaka shee ka bo baɗsim ɗo shee anduniya (planet earth)
2. Bomi bal'sheɗa puuni di ni be
3. Dihimi/parisim hyperlink yeɗ'sheli din yen zaɗ a chaɗ ka ti bohim solar system
4. Labimi yay'sheli a ni di yooi maa planet earth
5. Labimi Wikipedia maɗmaɗ peegi maa zuɗu

Zaɗmi a haɗkali n-wuhi salo a viyingu ni.

	Wikipedia on a browser	Wikipedia App
Dini ni ti lee be asama ni a tum ?		
Dini n-lee mali muɗisigu/tom ni a tum ?		
Anfaani bo ka shikuru bihi bi nya be yi kpe yay'liɗo		
Yaɗili ɗo dini n-lee yen mali muɗisigu n-ti shikurubih		

1.10 So'gura bo n-ti shikurubih be yi ti behindi Wikipedia zuɗu

Bohim so'gura nasara dibu pɔhim zuɗu kpala talahi ni bi polli kam mi. Karimbanima, soya wula ka ti ni doli/kpuɗi n-soɗsi ti karimbih ka sarati be gamo ku paai ba be yi ti behindi tabih baɗsim pɔhim zuɗu ?

Wikipedia baɗsim deebu/bobu pɔhim zuɗu borimi ni bihi baɗ yen zalisi bee so'viela sheɗa be ni yen doli bee n-sayiti be yi ti be internet zuɗu. nyini bidoy'ra

bee karimba di kpala talahi ni a sɔŋ gu ka tayi bihi, ka di nyela di dolila bia maa yuma, kamanbɔhimbu kam din be di zilehi puuni.

UNICEF vihigu puuni wuhiya, ni ti tiehimi ni bia kam nyela baŋsim deera, bee kperikperitiba be ban pahi tɔhiri baŋsim pɔhim zuyu. dinzuyu barina sheŋa di tooi paai riba pula buta zuyu.

- Baŋsim yayili din bi galisi (inappropriate content)
- Maamanɔ ni ka baŋsim yay' shyli (inappropriate conduct)
- Ba ;sim yayili be n-gbaai yi kani (inappropriate contact)

Cheliya ka ti pii ti zay'yini kan n-zamli nya n-bɔ faako/soochi n-ti bihi ka barina ku paai ba be yi ti be Wikipedia zuyu.

Inappropriate Content (baŋsim yay'li din bi ziligi)

Baŋsim/lahabali maliniŋ Wikipedia zuyu be wuhiri ni di yihimi bee di bi viehimi n-ti bihi. Lala lahabali ɔɔ ni tooi gaŋ bal'sheli bee n-dalim politics bee adini yay'sheli, zayim zayim wuhibu n-ti pahi anfaani bieri/yerisi. dinzuyu maliniŋ sheŋa zaa din dalim lala baŋsim yaya ɔɔ zaa tumi ka yeda ni dihitabli be dini ka di lahi pala din yen bɔ zalisigu/nagbankpeeni n-ti ban karimdili. Baŋsim yayili din mi jendi ninsal do'tali mini pay'tali zayim polo ni tooi mali anfaani sheŋa ni tooi bi vieli ti bihi nyabu, dinzuyu Wikipedia mali soli ni be tooi sɔyi lala zayima anfaaninima ɔɔ di yi bɔra. Di ni niŋ ka Wikipedia nye din yooi so ti sokam maa, yay'sheŋa din vieli ti bihi ni be kpe nyela be ni ni tooi maliniŋ'sheli din bi viela bee din mali yeltɔy' tula bee yeltɔy'yoya dini din ni tooi kpe be ninsalili ni. Lala yeltɔy'yoya bee behi'yoya ɔɔ ni tooi che ka be yihili m-bahi min ti bihi niŋ tabata ka nira ni tooi kpe bee n-nya lala yyili pɔi ka be naan yi kpe di ni.

A lahabali

ni yen niŋ shem m-bɔ gubu n-ti Wikipeida

1. Che ka a mini to'jina zaŋ jendi vihigu yaya din viela
2. Sɔŋmi ka tɔyisi ti a karimbihi din tu ni be doli so'sheli be yi ti nya yeltɔya biɛyu Wikipedia zuyu
3. Bɔmi yay'maŋa/viela n-ti shikurubihi ka be karim
4. A yi ti maani shili ni a che ka shirurubihi bo din lahabali.

Shee ka zo n-goli m-bo baŋsim shee ka be daŋbɔ lahabali biɛyu bee din bi niŋ shee.

Inappropriate conduct

UNICEF kahigu limi kaman, bihi mini ninkura zaa ni toii zaŋ pɔhim zuyu (internet) m-sayim bee n-varisi sheba. Sahasheli bihi tooi wuligiri lahabali'tula, bee anfaani bieri bee n-zu haŋkali/ baŋsim ka di ni toii kpe sheb ninsal'tali ni.

So'ya pam yooya n-ti Wikipedia karimbu ni baŋsim sheŋa din be training ŋɔ ni sɔŋ viɛligi shikurrubihi baŋsim ka be ti tooi nye ban maani niŋda bee ka be zaŋ be kpaŋzuya n-ti gbuni ban maaniniŋda Wikipedia zuyu ka di che ka be barina/yolimbu kpaŋsi bee m-pahi.

So maŋa pam beni din guri ka tayiri yelmuy'sira din paari shikurubihi be yi ti maaniniŋda Wikipedia zuyu, ni shaawara gbaabu bhiih mini ninkira sunsuuni. Lala soya ŋɔ nyɛla din sɔŋdi yomyom ni sanyo'sheli/ tib'darigibo dinh sɔŋ gu ka tayi Wikipedia nasara nyɛbu, ashili bon'ti li ni bihi bilchinisi baŋbu.

Inappropriate contact

Wikipedia be bɔhiri ban kperi dini bee ban maaniniŋda di puuni ni be wuhi be yuma be so'sheli din yen wuhi be baŋbu lahabali nira yi yen kpe turi kpe dini bee sahasheli kam. ŋɔ maa zuyu, sheb zaŋdila be maŋmaŋ lahabaya m-ahira be wikipedia kpebu yayili ni nkas di tooi tab' be bon-nya soya (email, satari valiŋ ni din pahi pahi), anfaaninima, yu'maŋli, biɛhigu shee o baŋsim ni dalim yay'shyli, susuyurilim, o ni borisheli, o ni je sheŋa, o ya nahingbana ni din pahipahi. Sahasheli sheb tooi o maŋmaŋ daashiya shelipolo di yi ti niŋ ka be layim gbaari pɔhim zuyu.

Lala nahingbana ŋɔ tooi che ka yel'muyisira pam yirina ban na pɔripɔra ka be wikipedia zuyu, di ni ti niŋ ka lala nira zaŋ o mali zali bia zaani. Malakaɛhi sheb'tooi zaŋdila wikipedia n-zali salo (social) networking site, ka ŋɔ nima ni tooi vii sheb'niŋsalitali lahabaya bee be behisi din bi tu ni sokam mi bee m-be ka di sɔŋ Wikipedia.

Wikipedia Tuumbaŋdiba (Administrator)

Wikipedia zuyu, baŋdiba nye ban nye be ni dihi sheb'tabli ka be be Wikipedia dundɔŋ maani ka be yiko sayi ka be ni tooi nyahi/yihi so' baŋsim/haŋkali ka di ku sayim ni maliniŋ din bi niŋ kamaata Wikipedia.

Soya din guri ka tayiri shikurubihi Wikipedia zuyu

A ni tooi lab'yuli hala/soŋa din dɔ gbunni ŋɔ a mini ba.

1. A yi mali account wikipedia zuyu, sahashelikam a yi ti yen kpe nyin kpehimi (a yuli mini a paasword) a yi yen malini (edit)
2. Sana bee zuno yi ti bohi a a pass-word, nyin di wuhi o li.
3. Miri k ache ka a dan bee a zonima zandi a daaccount n-tumdi tuma, be yi ti tum zaɣ'biɛyɛu bahi a, nyin ka t5ib'darigibo maa yen paai
4. A yima sahashelikam a yi ti yen zo z computer zuyu, di yi ti niɲ ka computer ɲo nyɛ salo dini.
5. Miri ka a yogi account bob'gu nay'la a malila daliri.
6. Mira ka a zandi a biɛhigu shee bee atangalimiya number m-bahi pɔhim zuyu
7. Mira ka a ti zaɲ a password n-wuhi so.
8. Mira a zaɲ a yu'maɲli noyoogi account.

1.11 Baɲsim dede yɛlkana gbuligibu ni wikipedia

wikipedia pala din nyɛ sheli din sabi naai, yɛlmuy'sira mini sɔri na galisiya pam bala balibu maa zaa puuni. Dimboɲ/ chemi ka ɲmaabahi lahabali sɔri zaɲ jendi zuliyanima kaya ni ta-ada, bala yɛlkuru ni niriba tɛha. Wikipedia tɔhiriba Kaman **Marc Miquel** knaɲ o maɲa n-tum tuma kalahi bɔ soya din ni tooi sɔɲ baɲ din kani. Kaman gaɲbu din jendi geographical representation, sayili din jendi pay'tali mini do'tali polo (payiba kahimli taarihi) sayili din jendi lhabaya zaɲ jendi banka yeenima (marginalized). Soya Kaman ɲo nima sɔɲdimi n-kpaɲ siri baɲsim dede pirigibu ka lahi kpaɲsiri sokam bala Wikipedia zuyu.

Bɔzuyu ka di kpa talahi ni shikuru baɲdiba baɲdi baɲsim filinɲ/sayili wikipedia zuyu? anfaani wula n-lee be salo yee puuni ni baɲsim din be wikipedia zuyu

Marc's yɛltɔya puuni "Ti yi kpaɲsi bee m-pahiri ti dundɔɲni baɲsim wikipedia zuyu ni di zaɲ tum tuma" karimbaɲsim yay'li ni tooi kpaɲsi di zaɲ ti ban doli nyaaya. Wikipedia nahingbana ni di yay'bobgu chaɲmi ti gohi anduniya nam tɛri ni di anfaaninima zaɲ tum tumsa tɔhirila baɲsim pam ka lahi labi kpaɲsi zuliya bala bee m-bɔhim kaya saha din kann.

Poi ka a karim **Marc's** lahabali maa, che ka ti tum tuma ɲo yom! Kpem wikipedia ni n-kpaɲ a maɲa m-bɔ lahabaya ka di mini din do gbunni, ɲo may'si taba. Sabi mi a vihigu maa nasara n-ning adakanima din do gbunni ɲo.

Taarihi/baɓsim din jendi ninyu'timsili a ya	
Baɓsim/lahabali din jendi Dagban bindirigu	
Lahabali di jendi karimbuni ha tumsheli taarihi a ya	

. Tuun'sheli a ni di pun tum la ha, a ni tooi zaɗli m-baɗ lahabali kaliɗsi be lahabali sotali a ya lahabali polo Wikipedia zuɗu, be di wɔliginsim lala lahabali ma ni wuhi shem bal'sheɗa din pahi ni wula ka volunteenima tooi tumda m-bɔri tilaa n-tiri lala baɓsim sɔri? A ni baɗli Marc's sabbu sabu din do gbunni ɗɔ.

Note: lala baɓsim ɗɔ daa nyela be wuligili pɔhim zuɗu din nye “Knowledge Equity calendar” baɓsim yayili ɗ din jendi Wikipedians lahabaya/taarihiniima ka be niya zaanye knowledge equity.

“Ti yi bɔri nit i layim so'kam yen bee baɓsim nangbayini, di tu ni sokam mail nuu timbu ti puuni”

N yuli m-booni Marc Miquel, n tumdila tuma yay'li din yuli booni **Wikipedia YAƁA LIHIBU**, yayisheli din nye ninvuy'boɗbu tuma shee n-ti vihivihiriba ni ban nye ye-duhiriba bi be bohim wikipedia baɓsim yaya, n-gbaai so'maɗa ka yina ni yel'maana din ye kpaɗsi ka tuhi lahabal'sotali/baɓsim sɔri.

Lala tuma ɗɔ niya nima nyela d kahigi so'sheɗa ɗantahiri yeltɔy'sɔri bee baɓsim sɔri n aka lahi bɔ so'sheɗa din yen zaɗ wuhi salo ballikam ni anduniya bɔba ni yaya. Di lahi nyela di yen kpaɗsi baɓsim tab'deeb n sani anduniya bɔba zaa. Ti yi bɔri ni ti kari/n-naai baɓsim sɔri, di tumi nit i duhi ti yeen ka lahi che ka tuma nɛmanima niɗ bayana datasets, visualization and statistics ni lahabaya kalinli ni tuma nɛma nima din wuhiri lahabal'sɔri din yi polo din ni tooi chirim/sayim.

Tilaa bɔ n-ti baɓsim sɔri yelmuy'sirili ɗɔ nyela din yen niɗ tom. Amaa tuma yayili ɗɔ n-yen zaɗla sp'sheɗa/neesim n-wuhi yelmuy'sira ɗɔ ka lahi duhi yee ti yelmuy'sira kpani cheɗmi ti jendi ti ni yen zaɗ vihigu sheɗa ti ni vihi n-nya n-di fiila ka ɗun kam nye wikipedia say'ti li bee n-dee li, ɗun kam be yilimaa ni (wikipedia) zuɗu ni din yen tooi kpaɗsi ba be kpuɗi so'boɗgu tuma soya din yen sɔɗ n-ɗari bɔya bee yelmuy'shira (lahabaya polo). Lala daliri ɗɔ zuɗu, ti zaɗdila bohimbu yayili gbana sɔɗdi kahigiri tabibi mini wuhibu so'vieli sheɗa din kahigiri baɓsim zuɗu

(content) ni ti ni yen sɔŋ viehigi/kpaŋsi baŋsim soƳu bee lahabal sɔri din chaŋ ti jendi pay'tali mini do'tali n-ti pahi kaya biehi.

n-niya wayila zaŋ chaŋ yuuni 2030 wikipedia baŋsim yayili kam pa tu ni di mi sayili bee ŋariga din be baŋsim yeƳ'li ni di ni tu ni be bɔ sheli niŋ zaani (Geographical place, traditions monuments figures, ethnics groups, people etc.) ni yay'sheŋa din ŋmani ŋmahima i bal'sheŋa puuni. N lahi dihi tabli ni saawara wikipedia gba nyela din yen sɔŋ n-wuligi gbaai kaya ni tay'tu behisi yuma dim kanna tuun'zuƳiri kaman Asian Month, din booni sokam ni be tim nuu Asia malini : puuni be **interculture** mini **CEE Spring** din kpaŋsiri lahabaya/baŋsim tab'san deebu zaŋ jendi zuliya sheŋa din be **Iberian Peninsula** ni bal'sheŋa din gba be central mini wulin puhili European tingbana sunsuuni.

Ɖɔ nima zaa ni, n lahi mali dihitabli ni baŋsim nyebli (content diversity) nyela din yen nye ti niyanima zuƳu yuma din be tooni, ka lahi nye ban yen mali shili venyela n-zaŋ ti kpalanzuya gbuni taba n-bɔ tilahi ti content categories din nye nyeb'li din ni sɔŋ bp yel'muy'sira baŋsim sɔri polo. Baŋsim bɔbu dede (equity) n-nye so'vieli sheli din ni che ka niriba gbulisi tiba, ka lahi sɔri ti ni bi mi sheŋa. Dama ti yi bɔri ni ti layisi baŋsim kam din nye ninsalinima lahabali, sokam mali nuu timbu.

Tuma

Post-reading reflections

1. Ya n-ti ni shikurubihi kpa pɔhim zuƳu (internet) bee (offline) ka pɔhim zuƳu, n-ti tooi nya pɔhim zuƳu yay'sheli din jendi dundɔna ni taarihi (local history), kaya ni ta-da, ni niŋ vuy'timsa lahabaya ?
2. A kali/ta-da yeƳ'dini n-lee ka pɔhim zuƳu ? salo sheb beni n-zani ti li ?
3. Wula ka di kpa talahi ni lahabali zaŋ jendi a kaya/ta-da be pɔhim zuƳu (online)
4. Piriŋla tuumsheli bee viehigu sheŋa a ni pum vihi yay'sheŋa din gari la, a tehiya ni Wikipedia mali nuu timbu a ya behigu yeltɔƳ'doli n-kpaŋsi li.

DINI M-PAYA (what's next)

Pumpɔŋɔ a ni naai Module 1 ŋɔ, a yen pilila module @ maa

Module 2 ŋɔ puuni, a ni lahi bɔhim Baŋsim pam pahi wikipedia zuƳu ni a ni yen sɔŋ a shikurubihi ka be nya/bɔ lahabali sheŋa be ni bɔra.

Zaŋmi a Baŋsim palli na bɔhimbu duu ŋɔ ni !

Wuhimi/sabimi wuhibu so'doligu sheli a ni yen zaŋ wuhi a shikurubihi ka be zaŋ bɔbu tabibi Baŋsim zuyu. zaŋmi pol'sheli din be gbaŋ yay'li din paya and sabi a haŋkali, a ni tooikpe module 2 mini module 3.

Zaŋmi a wuhibuy so'doligu maa n-kpaŋsi, anil ahi nye shehiranima sheŋa a ni yen zaŋ n-kpehi Wikipedia ni wuhibu yay'balibu balibu ni (diff subjects)

Teemi ka a goli/gɔhi Wikipedia Education Community pɔhim zuyu (social media) and lihi n-nya Wikipedia local pahi a yayili (region).

Kpaliŋkpaa tuma

Zaŋmi a Baŋsim wikipedia zuyu m-pahi a wuhibu ni.

- ✚ Pumpɔŋɔ saha paaya ni a zaŋ a Baŋsim maa n-tum tuma.
 - Tɛhimi Baŋsim pal'sheŋa a ni puŋ bɔhim wikipedia zuyu ni dariza zaŋ chaŋ wuhibu so'dolisi ni ni kpaŋsi pɔhim zuyu/tabibi lahabali baŋsim
 - Labi lihi wuhibu so'dol'sheŋa din be Anez 1 puuni n-nya so'sheŋa a ni yen zaŋ pahi/kpehi wikipedia zuyu a karim bɔhimbu duu ni.
 - Bɔmi tuun'sheli, wuhibu soli bee a karim wuhibu ni a ni ni tooi kpehi wikipedia ka di kpaŋsi.
 - Sabimi a tɛha n-ti tuma ŋɔ.zaŋ layim wuhibu nɛma. Zaŋmi a wuhibu so'dolgu shehira gbaŋ (bee shehira gbaŋ a ni puŋ mi) n-pe a baŋsim/ haŋkali and m-mali/legbili amaŋmaŋtuma.
 - Zaŋ chani modul 2 bahigu, di tu ni a labi lihi a tɛha, n-zaŋ tɛha pala bee baŋsim palli'sheli a ni mi n-kpaŋsi a wuhibu so'dolgu.

